

Feljegyzés Simó elvtárs részére

Írta: Németh Lajos, Látta: Simó Jenő, Andics

(az itt géppel feketével aláhúzott részeket az eredeti dokumentumon ceruzával, nyilvánvalóan a jelentést továbbküldő elvtárs húzta alá)

Lukács elvtársnak az Ember Tragédiájával foglalkozó Szabad Nép cikke az Írószövetségben osztatlan ellenérzést váltott ki. Nem találkoztam olyan íróval, aki helyeselte volna Lukács elvtárs fejtegetését.

A cikket ellenző írók nagyjából két csoportra oszlanak. A kisebbik rész a cinikusan ellenzőké. Ezek /Nagy Péter, Déry, Aczél, vagy a fiatalabbak közül Takács Imre, és Fábíán/ úgy beszélnek a cikkről, mint abszolute tarthatatlan, kényszerből megírt anyagról. E csoport véleményét a legpregnásabban Nagy Péter fogalmazta meg. Szó szerint: „Hetvenötezer forintért én is tudnék ilyen cikket írni”. De ez a rosszmájú véleménynyilvánítás szerencsére elszigetelt. Az ellenzők nagyobb része a nagy tudásnak kijáró tisztelettel mond ellent Lukács elvtársnak. Általánosan azt fájlatják, hogy Lukács nem vesz tudomást a „kis magyar nép érdekeiről”, hanem nagy „és mesterségesen konstruált esztétikai koncepciókkal” igyekszik bebizonyítani, hogy a tragédia „még csak nem is tartozik kultúrértékeink közé”. Többen kijelentették: ha igaz, amit Lukács ír – úgy minek mutatták be egyáltalán, hiszen színpadot sem érdemel. Kifogásolják, hogy a cikk lényegében csak a Tragédia negatívumait példázza, de azokat is a monumentális goethei életmű „árnyékában”. Ezért – hallottam több olyan véleményt is – ez a cikk a „kozmodopolitizmus” – vagy mások szerint „a német érdeklődési körű kultúrnacionalizmus” iskolapéldája.

Általában: bármi oldalról is közelítsék is meg a vitát a vitatkozók egyben megegyeznek: abban, hogy Lukács elvtárs e cikkben lebecsüli kultúránk hagyományait, múltunk értékeit. /Megjegyzendő, hogy ezen ellenzők egyben maguk is elismerik a Tragédia hibáit, de az ő szavuk szerint „a hibák elemzése nem szabad, hogy lefitymálássá változzon”.

Színészeink között is hasonló a hangulat. Ők még azt is hirdetik /Nemzeti Színház művészei/, hogy „két klasszikus nemzeti drámánk volt: a Bánk Bán és a Tragédia” – de csak volt „mert Lukács az egyiket kinyírta”.

Emellett érdemes felfigyelni a nagyközönség egyszerűbb tagjainak a véleményére. A nagy többség – még azok is, akik látták és értették a drámát – nem értették meg a Lukács-cikket, ami talán még jobb, mint azoknak az esete, akik abszolute félreértettek. Ez nem egyedi, vagy szórványos, de általánosnak mondható. Azt hiszem, ezt a Szabad Népek meg kell szívlelnie, még akkor is, ha Lukács elvtársnak ez az írása a legvilágosabb, legkönnyebben érthető Lukács-cikkek közé tartozik is.

Amennyire tapasztalataim igazolják az ELTE Magyar Intézetében az írókhoz hasonlóan vélekednek. A cikk több, liberális nemesi szemléletre vonatkozó, irodalomtörténeti, valóban korszakos megállapítását fontosnak, újnak tartják, de ennek ellenére a cikk egészét – ellenzik.

A képzőművészek között is hasonló nézeteket hallottunk. Egyrészt Lukács elvtárs cikkét 2 ellentmondásnak tartják: minden negatívumot felsorol és a végén mégis haladó hagyománynak tartják. Gyenes Tamás elmondotta, hogy még egy Szovjetunióból itthon tartózkodó ösztöndíjas – aki nem ismeri az itthoni helyzetet – kifakadt, hogy ez teljes lenézése a magyar kultúrának. Néhány nézet szerint Lukács elvtárs konstruált műfajtvörvényekbe szorítja bele a Tragédiát – (és) mert nem passzol – rossz a mű. Hiányolják, hogy miért nem elemzi a jó jeleneteket /pl. londoni szín/. Általában azonosak a kifogások.

Budapest, 1955. április 8.